

Over CO₂-beleid en bosbouw

Kansen voor de bosbouw

Nederlandse bosbeheerders houden in hoge mate rekening met het maatschappelijke belang. Ongeacht of dat nu gaat om de vraag naar mijnhout, recreatiemogelijkheden, schoon water, kwaliteits-hout, biodiversiteit of rust. Het zal ons daarom niet verbazen dat wanneer de bosbeheerders gevraagd wordt deel te nemen aan bossingsprojecten die deels worden gefinancierd uit de verkoop van zogenaamde CO₂-certificaten, men bij de bosmensen een gewillig oor aantreft. Het betalen voor de vastlegging van C (koolstof) in hout gebeurt overigens al enige jaren in de vorm van participatie van de Stichting Face in bosuitbreidingsprojecten, voornamelijk in het Noorden van het land. De ervaring is dat de bijdrage van Face een grote stimulans is voor deze projecten.

Tot nog toe laat de bosbouwsector nog weinig van zich horen op het milieupodium. Maar is dat ze kwalijk te nemen? Het internationale Kyoto-circus en het nationale milieubeleid munten niet echt uit door helderheid, zeker niet voor mensen die niet thuis zijn in de technische en vaak ook politieke vraagstukken. Het blijft hierdoor al gauw een ver-van-mijn-bed-show. Ongetwijfeld speelt hierbij bovendien een gezonde portie argwaan een rol: nieuwe taken en extra inkomsten klinken mooi, maar waar begin je aan en

welke risico's loop je? Die voorzichtigheid van de bosondernemer heeft veel te maken met zijn gewoonte om ontwikkelingen en kansen op de lange termijn te beoordelen - iets wat buiten deze sector steeds ongebruikelijker wordt.

Actuele discussie

Op dit moment is de discussie over de verkoop van CO₂- of boscertificaten actueel. Als de overheid echter wil dat boscijgenaren gebruik gaan maken van boscertificaten - en zo dus de kans benutten om extra inkomsten voor hun bosuitbreidingsprojecten te genereren - zal ze eerst duidelijk moeten maken wat het systeem behelst, en wat het de boscijgenaar oplevert. En - niet te vergeten - wat er aan tegenprestaties verwacht wordt. Ook moet er voldoende vertrouwen zijn dat de boscijgenaar in de toekomst geen risico's loopt, doordat bijvoorbeeld het instrumentarium ingrijpend verandert: een beetje boom gaat 30 kabinetsperiodes mee! Wat de boscijgenaar nodig heeft is een betrouwbare constructie waarbij de financiën duurzaam geregeld zijn: bijvoorbeeld een fonds waaruit de jaarlijkse lasten worden betaald, of de kapitaalslasten in één keer afgekocht worden.

Concreet zouden wij graag antwoord hebben op de volgende vragen:

- Welke bostypen komen in aanmerking voor de regeling? Wij nemen aan multifunctioneel bos - hier ziet in elk geval Staatsbosbeheer het meeste brood in. Maar hoe zit het met energieplantages? (wilg en populier in korte

omloop); deze zijn effectief vanuit milieu-optiek, maar minder wenselijk vanuit andere maatschappelijke functies. En levert nieuw te ontwikkelen natuurbos nog iets op?

- We nemen aan dat CO₂-rechten per gewichtseenheid, bijvoorbeeld ton C, worden verkocht. Wie bepaalt echter het tonnage en hoe? (n.b. het tonnage is afhankelijk van vele factoren, zoals bodem- en vochttoestand, boomsoortensamenstelling, functieaccent, beheer, omloop). Wordt hierbij de koolstof die in de bosbodem accumuleert ook meegeteld?

- Wij gaan ervan uit dat de boscijgenaren er financieel aanzienlijk beter van worden, ongeacht of het om een particulier gaat of om Staatsbosbeheer; alleen dan zullen zij werkelijk creatief meewerken aan versnelde bosuitbreiding. Maar wat levert het concreet op, niet alleen op korte termijn, maar ook op langere termijn? Is het voldoende om aankoop van goede grond, aanleg en beheer te financieren (dus al gauw fl 100.000/ha)?

- Gaat de overheid met de natuurbeschermingsorganisaties en Staatsbosbeheer, organisaties die reeds gesubsidieerd worden, afspraken maken hoe om te gaan met de CO₂-inkomsten? Ons lijkt dit reëel. Maar wij pleiten er wel voor dat deze beheerorganisaties het geld over een breed front in kunnen zetten van areaaluitbreiding en kwaliteitsverbetering van bossen, via oplossen van milieuproblemen als verdroging in bos- en natuurgebieden tot en met voorlichting en bewustwording van het publiek.

- Voor de geloofwaardigheid

van de overheid en het instrument boscertificaten is het wezenlijk dat het voor iedereen duidelijk is en blijft dat de geldstroom uit boscertificaten ten goede komt aan meer en snellere bosuitbreiding, dan zonder dit instrument gerealiseerd zou zijn; het mag in geen geval rijksgeld voor bosaanleg verdringen. Hoe denkt de overheid dit te organiseren?

Voor de helderheid in de discussie vinden wij het belangrijk duidelijk onderscheid te maken tussen enerzijds hout als duurzame energiebron en anderzijds hout als materiaal waarin C tijdelijk wordt vastgelegd. Milieuwinst zit daarom volgens ons niet alleen in bosuitbreiding maar ook in bijgroei (en opslag in bodem) van bestaand bos.

Praktijk bij Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer speelt op dit moment reeds een actieve rol bij verschillende activiteiten die relevant zijn bij het CO₂-vraagstuk.

– We werken er - samen met de andere natuurbeschermingsorganisaties en gelukkig ook met steeds meer waterbeheerders - hard aan om de verdroging van onze terreinen tegen te gaan. Verdroging is voor de Nederlandse natuur momenteel het grootste milieuprobleem. Verdroging heeft

niet alleen zeer grote gevolgen voor de biodiversiteit maar ook voor de CO₂-balans. Ter illustratie: Nederland beschikt over 450.000 ha grasland op veen. Veel van deze graslanden zijn ontwaterd, waardoor er veen 'verbrandt'. Volgens berekeningen van Knowles en Moore (1987) komt daarbij 1.5 - 29 ton C/ha/jaar vrij. De hoeveelheid is afhankelijk van de ontwateringsdiepte. (Bij deze metingen was de variatie tussen 0 - 70 cm). Zonder overdrijving kan je daarom zeggen dat de gezamenlijke veenweidegebieden in Nederland meer C uitstoten dan ons landelijke bosareaal kan absorberen! Stopzetten van de ontwatering zou dit proces niet alleen kunnen keren, maar er zou zelfs vastlegging van C plaatsvinden.

– Staatsbosbeheer zoekt daarnaast ook naar betere benutting van mogelijkheden voor kringloopprocessen voor producten van haar terreinen. Zo zijn er ontwikkelingen gaande waarbij natuurgras via bioraffinage als duurzame grondstof gebruikt kan worden voor meerdere (chemische) toepassingen.

– Staatsbosbeheer kiest er bewust voor om meer kwaliteitshout uit het bos te halen, het imago van Nederlands hout te verbeteren en het gebruik van hout als milieuvriendelijk duurzaam materiaal te promoten. Daarom laten

we onze bossen certificeren en zorgen we dat er herkenbare producten, als vloerdelen en picknicksets, in de schappen van de Gamma liggen en stimuleren we het gebruik van ons hout in aansprekende bouwprojecten. Ook doen we moeite het grote publiek ervan te overtuigen dat hout oogst prima kan samengaan met duurzaam bosbeheer. Al valt het in de praktijk niet mee dit vertrouwen te krijgen.

– De afgelopen 4 jaar hebben wij veel energie gestoken in het ontwikkelen van een efficiënte werkwijze om laagwaardig hout uit onze bossen rendabel te oogsten en als energiehout aan speciale biomassacentrales te leveren. Staatsbosbeheer heeft langdurige contracten gesloten met NUON en Essent voor de levering van in totaal 65.000 ton energiehout per jaar voor de centrales in Cuijk en Lelystad. Het is economisch niet geweldig, maar het kan uit. Het gaat om laagwaardig hout, hout waar je anders niets mee kunt. Bijvoorbeeld een eerste dunning of vliegdenen op de hei. De rentabiliteit staat of valt met een goede organisatie van oogst en vooral transport. Het dure wegtransport is een relatief zwakke plek. Het blijkt het handigst om het hout machinaal te oogsten. Omdat de centrales een constante levering van chips vragen en chips niet goed bewaard kunnen worden, wordt slechts een deel van het hout al in het bos verhakseld. Een groot deel komt vrij bij de verwerking van langhout op locaties nabij de centrales. Tevens wordt een gedeelte rondhout aan de bosweg tijdelijk opgeslagen en vervolgens gechipt en afgevoerd naar de centrale. Wij hebben berekend dat we voorlopig voldoende laagwaardig hout uit onze bossen kunnen halen, zonder dat we het multifunctionele karakter van de bossen geweld aandoen.

Overdenking 1

Het zijn niet de minsten die pleiten voor uitstootvermindering i.p.v. vastlegging. Trittin en Meacher, ministers van milieu van resp. Duitsland en Groot-Brittannië, pleitten recentelijk in een artikel in NRC voor een koolstofarme economie. In hun ogen is de klimaatverandering het grootste milieuprobleem waarvoor de mensheid thans staat. Emissiereducties zijn definitief, terwijl putten (of sinks) koolstof slechts tijdelijk opslaan, waardoor de klimaatverandering alleen maar wordt uitgesteld. Ook bestaan veel onzekerheden en risico's bij putten: bossen kunnen sterven, verbranden of door storm verwoest worden, waardoor de koolstof weer in de atmosfeer terecht komt.

En op langere termijn? Veel zal afhangen van de dan geldende marktprijzen voor energie en hout, én niet te vergeten de functiemix van het bos en de acceptatie van de bosgebruikers. In de praktijk ligt het risico nu echter wel heel eenzijdig bij de leverancier van de brandstof, bij ons dus. Denk maar eens aan de lange productieduur die we hebben en anderzijds het gemak waarmee in deze sector contracten worden opgezegd - al dan niet ingegeven door wijziging van brandstofprijzen, technologische ontwikkelingen, productiebeleid of veranderde concurrentiepositie door bijv. megafusies in de energiewereld.

Bos in de broeikas: een rekensommetje

Laten we eens uitgaan van een gemiddelde automobilist: Hij/zij rijdt gedurende 40 jaar gemiddeld 16000 km/jr. Bij een normaal brandstofverbruik en een normale bijgroei van het bos heeft deze automobilist een halve ha bos (zeer bescheiden aanname; vaker wordt 0,9 ha gehanteerd) nodig om zijn CO₂ uitstoot te compenseren. Een simpel rekensommetje leert ons vervolgens dat de gezamenlijk Nederlandse automobilisten (6,5 miljoen) heel Nederland in bos zouden moeten leggen!

Overdenking 2

Ook al zijn wij van mening dat de verkoop van CO₂-certificaten voor bosaanleg slechts een zeer bescheiden invloed heeft bij de gewenste vastlegging van koolstof, toch denken wij dat het een heel nuttig instrument kan zijn bij snellere realisatie van bosuitbreiding en dat het voor de Nederlandse boseigenaar een welkome uitbreiding van zijn inkomsten kan betekenen. Daarnaast mogen we niet vergeten dat het een aansprekende mogelijkheid biedt bij de noodzakelijk bewustwording van het grote publiek.

Interessant is het ook om eens in de toekomst van automobiel Nederland te kijken: weliswaar worden motors steeds zuiniger, maar de auto's worden steeds groter en luxer waardoor het brandstofgebruik ongeveer gelijk blijft; de gereden afstand per auto is in Nederland al jaren constant; maar het aantal personen en bestelwagens neemt jaarlijks met 2,5 % toe - dus ook de uitstoot. Er zal dus ook jaarlijks 2,5 % extra bosareaal nodig zijn om dit te compenseren. Dat is 80.000 ha bos - jaarlijks!! Dit moet dus bovenop het andere bos gestapeld worden, als ware het een uitvergroot Holland paviljoen op de Expo.

Met het rekenvoorbeeld willen we illustreren dat de mogelijkheden om in Nederland CO₂ vast te leggen (in hout) gering zijn en dat een werkelijke oplossing van dit

milieuprobleem uit een hele andere hoek zal moeten komen: vooral uit energiebesparing en voorkomen van C-uitstoot.

Er zijn vele mogelijkheden om hieraan iets te doen; we zullen er enkele noemen:

- ingrijpende verhoging van brandstofprijzen (dus iets heel anders dan het kabinet onlangs besloten heeft);
- door overheid stimuleren van verkoop van energiezuinige apparaten, incl. lichtere auto's (milieubeleid kan een belangrijke impuls zijn voor technologische ontwikkelingen: Volkswagen ontwikkelt nu een auto met een brandstofverbruik van 1:100);
- instellen en handhaven van lage(re) maximum snelheid voor auto's;
- stimuleren van alternatieve, duurzame vormen van energie; (waarom krijgen bijv. inefficiënte elektriciteitscentrales meer subsidie dan warmte-kracht-centrales?);
- bouwen met duurzame, minder energie-eisende grondstoffen en materialen, waarbij hout natuurlijk op de eerste plaats komt; (overheid stimuleert door wetgeving, stimulering R&D, subsidies duurzaam bouwen en boetes bij gebruik van niet-duurzame materialen).

Daarnaast wijzen we nogmaals op de grote C-uitstoot als gevolg van de verdroging in een groot deel van het land. Dit is nog een

Overdenking 3

Waarom moet er nu weer een nieuw geldpotje georganiseerd worden voor één van de vele functies die het bos biedt? Willen we straks ook apart betaald worden voor rust, stilte, biodiversiteit, waterregulatie, beschutting, etc. etc.? Ons lijkt integratie in het reguliere instrumentarium effectiever en efficiënter. Daarom stellen wij voor dat bos- en natuurbeheerders actief gaan werken aan een pakket van CO₂-vastleggende en uitstootbeperkende maatregelen en dit voorleggen ter financiering i.p.v. reageren op een subsidiepot. Wij willen iedereen uitdagen tot een initiatief in deze richting, en we willen deze oproep niet beperken tot onze eigen sector maar ook de energiemaatschappijen, brandstof- en autoproducenten en consumentenorganisaties hierbij betrekken. Die samenwerking is noodzakelijk voor chte oplossingen van dit verstrekende milieuprobleem.

reden om de verdroging krachtig te bestrijden.

Voor de bewustwording van de ernst van het milieuprobleem is het wezenlijk dat elke Nederlander ervan doordrongen raakt dat ook hij of zij voor een deel verantwoordelijk is voor het probleem en dus ook bij kan dragen aan de oplossing ervan. Er zullen

daarom meer directe koppelingen gelegd moeten worden tussen (milieu)gedrag en beloning dan wel boete. Bijvoorbeeld de mate van brandstofverbruik en het te compenseren areaal nieuw bos. Als we zo eens konden realiseren dat elke automobilist voor zijn eigen bosje zorgt. (1/2 ha voor 40 jaar rijplezier à fl 50.000 of fl 2.500 per jaar).

Daarom menen wij dat bosaanleg door verkoop van boscertificaten aan bijv. automobilisten nog belangrijker is voor het proces van bewustwording van het grote publiek dan als daadwerkelijke C-put, waardoor de Nederlandse CO₂-taakstelling gerealiseerd kan worden.